

PSYKOLOGI SOM UNDERVISNINGSFAG I DE GYMNASIALE UDDANNELSER

Anders Damsager

Artiklen redegør for den udvikling, psykologi som undervisningsfag i de gymnasiale uddannelser har gennemgået, siden faget blev introduceret med HF's oprettelse i 1967. Faget nød fra starten stor popularitet blandt kursisterne, mens det i mange år kneb med at opnå accept som et væsentligt gymnasialt fag, både blandt politikere, lærere i andre gymnasiale fag og sågar også blandt psykologer. Således blev der først i 1979 – under protest fra Dansk Psykologforening – oprettet en egentlig psykologilæreruddannelse, og således skulle der et antal gymnasiereformer til, før der så sent som i 1993 var politisk vilje til også at indføre psykologi som fag i gymnasiet. Men siden da har psykologi konsolideret sin position som et centralt både alment dannende og studieforberedende fag i den gymnasiale fagrække.

Når en læge bliver opfordret til at skrive en artikel til »The Lancet«, kan han gå ud fra, at denne opfordring både er udtryk for en international anerkendelse af relevansen af det forskningsområde, han beskæftiger sig med og af hans egen indsats på området. Når en dansk psykolog modtager en forespørgsel på en artikel til et temanummer af »Psyke & Logos«, kan han tilsvarende gå ud fra, at der heri ligger en dansk anerkendelse både af forskningsområdets relevans og af hans egen indsats på dette felt. Når en psykologilærer – in casu: denne artikels forfatter – med et snart 20 år gammelt, støvet bifag i psykologi modtager en opfordring til at bidrage til et temanummer af »Psyke & Logos« om »Psykologiens historie i Danmark« med en artikel om den gymnasiale undervisning i psykologi, må man overveje, hvad denne anmodning er udtryk for: Jeg gør mig ingen illusioner om, at der skulle være tale om en speciel anerkendelse af mit forskningsmæssige bidrag til udviklingen af dette område, for jeg har kun meget sporadisk bedrevet en sådan forskning. Derimod ser jeg klart anmodningen som en bred anerkendelse blandt psykologer af betydningen af det faglige virke, der dagligt optager mig og mine kolleger: psykologilærergeringen i de gymnasiale uddannelser.

At en sådan anerkendelse i psykologkredse ikke altid har været en selvfølge, skal den følgende artikel bevidne. Ligesom cand.pæd.psych.'erne – jfr. Reimer Jensens artikel i dette nummer – i en årrække havde vanskeligt ved at opnå accept af, at man kunne besidde en relevant psykologisk erhvervskompetence med andet eller noget mindre end en psykologisk kandidatgrad, så var det i en periode af det gymnasiale undervisningsfag psykologis spæde barndom kendetegnende, at den påtænkte psykologilæreruddannelse mødte endog meget kraftig modstand blandt især universitetsansatte psykologer. Men barndomsdeterminismen er som bekendt afskaffet, og barndomsstraumer betragtes i dag som sten, der kan sparkes ud af skoene igen. Og når barnet *har* vokset sig stort og succesfuldt, behøver det jo ikke i dag at bære nag over, at dem, der for mere end 20 år siden burde have stået det nærmest og elsket det betingelsesløst, selv havde så store problemer, at det var så som så med kærligheden. Så kan indædtheden i udsagnene fra dengang måske endda forekomme forståelig og overkommes med et skuldertræk ...

Så inden jeg kaster mig over det gymnasiale undervisningsfag psykologis svære og langstrakte fødsel et par tal, der kan dokumentere, at barnet har vokset sig stort og succesfuldt:

Elever, der i gymnasiet har valgt psykologi:

	2.g	3.g	I alt	Elever i alt i gymnasiet
1996/1997	1.007	3.304	4.311	59.369
1997/1998	1.030	3.361	4.391	57.790
1998/1999	927	3.281	4.208	55.487

Kursister, der på HF har valgt psykologi:

	2-årigt HF	2-årige HF-kursister i alt	VUC	VUC-kursister i alt
1996/1997	3.339	12.192	7.677	102.125
1997/1998	3.417	11.585	7.114	98.596
1998/1999	2.826	10.710	6.567	76.215

(Kilde: Undervisningsministeriets nøgletal)

Da faget var størst i skoleårene 1996/1997 og 1997/1998, havde således over 15.000 elever/kursister valgt psykologi. Hertil kommer et antal elever på HHX og HTX og studenterkurserne. For disse områder er de statistiske oplysninger imidlertid sparsomme. Som det ses fastholder faget trods den samlede nedgang for de gymnasiale uddannelser stort set sin procentvise andel af den udbudte undervisning, således at omkring 20% af en gymnasieårgang enten i 2. eller 3. g vælger psykologi, og at over 50 %

af 2-års-kursisterne på de 2-årige HF-kurser og små 10 % af VUC-kursisterne også gør det. Ser man på fagets vækst siden dets debut i gymnasiet i 1994, har denne debut dels medført, at faget også er blevet udbudt på HHX og HTX, dels at lærerstaben er blevet forøget med omkring 40 %, hvilket har gjort psykologi til suveræn topscorer som faget med den største vækst i lærerstaben i den danske gymnasieskole i 90'erne. Den samlede gymnasiale undervisning i psykologi varetages i dag således af ca. 400 lærere – et tal, der også i de kommende år støt vil øges. Målt i tørre tal er der således på alle punkter tale om en ubetinget succeshistorie. Men faget har skullet vente længe på at opnå denne status...

HF-psykologifagets oprettelse i 1967

I løbet 60'erne blev det mere og mere klart, at gymnasiet ikke var i stand til at imødekomme det stigende samfundsmæssige behov for arbejdskraft med et højt uddannelsesniveau. Målet var således at skabe en gymnasial uddannelse for personer, der måske ikke havde haft kontakt med skolesystemet i flere år og som måske tillige kom fra studiefremmede miljøer, og give dem mulighed for at få en kompetencegivende eksamen, der kunne føre frem imod optagelse på især lærerseminarierne, men også på andre videregående uddannelser. Højere Forberedelseseksamen (HF) så derfor dagens lys i 1967, og dermed så også psykologi dagens lys som et af tilbuddene i den brede vifte af tilvalgsfag, der fra starten kom til at kendetegne HF. Psykologi var en naturlig nyskabelse i HF's fagrække, idet faget dels pegede direkte fremad imod et fortsat studium på en af de mellemlange videregående uddannelser af fx pædagogisk eller sundhedsfagligt tilsnit, dels imødekom faget den forøgede almene interesse for psykologiske problemstillinger.

Faget blev tildelt 3 timer ugentligt i det 1. af de 4 semestre, uddannelsen varer. I fagbekendtgørelsen for faget fremhæves kendskabet til grundlæggende principper for menneskets adfærd og oplevelsesverden, kendskabet til psykologiens anvendelse og befordringen af et objektivt og nuanceret syn på menneskelige forhold. Indholdsmæssigt skulle der arbejdes med motivationspsykologi, behov og følelser, indlæringspsykologi, udviklingspsykologi, differentialpsykologi, socialpsykologi og psykologiens anvendelse; et indhold der til forveksling mindede om indholdsfortegnelsen i både universitetets og lærerseminariernes daværende grundbøger. Denne disciplinopdelte miniatureudgave af et videregående uddannelseforløb tog således ikke særlig meget hensyn til de samlede dannelsesmål for HF-uddannelsen, til det særlige i at tilbyde en begynderundervisning i psykologi eller til relationen til andre, beslægtede fag i den gymnasiale fagrække. Den var snarere et udtryk for det, der i mange år fremover skulle blive fagets achilleshæl: afstanden mellem udviklingstendenser i de videnskabe-

lige psykologiske miljøer på de videregående uddannelser og pædagogiske udviklingstendenser internt i de gymnasiale uddannelser.

Denne problemstilling viste sig fra fagets start som et spørgsmål om at skaffe kvalificerede lærere: På den ene side havde de cand. psych.'ere, der lod sig hyre til denne nye undervisningsopgave, nok en solid faglig ballast, men de manglede erfaring med hensyn til formidling af denne faglighed til det faglige og interesse-mæssige niveau, som nystartede HF'ere befandt sig på. Og for de færreste af disse cand. psych.'ere blev denne formidlingsproces deres egentlige hovedopgave, idet de med kun ét undervisningsfag indenfor den gymnasiale fagrække sjældent kunne skaffe timer nok til en fastansættelse. Kun få af dem blev derfor for alvor integrerede i det samlede udviklingsmiljø omkring HF. Og på den anden side manglede de HF-lærere, der med en anden faglig baggrund end psykologi i denne gründerperiode opnåede undervisningskompetence i faget, ved starten en direkte føling med den videnskabelige udvikling i universitetsmiljøerne. Men undervises skulle der! Og det blev der – med alle pionerfasens eksperimenter og vildskud til følge! Bl.a. viste det sig, at nogle lærere her i starten havde svært ved at trække en tydelig grænse imellem undervisning og terapi, således at det blev uklart, om der var tale om generel vidensformidling eller om der tværtimod var tale om terapi maskeret som undervisning. Sådanne vildskud har givet belastet fagets rygte i disse første år.

Dannelsen af en faglig forening i 1972

I 1970 øgedes fagets timetal til 2 timer ugentligt i 2. og 3. semester, og en ny bekendtgørelse åbnede mulighed for, at holdene efter eget valg kunne fordybe sig mere udførligt i 2 af fagets discipliner, mens de øvrige blot skulle behandles i hovedtræk. På initiativ af fagkonsulenten for psykologi, rektor Ejvind Jensen, blev der i efteråret 1970 iværksat regionalmøder rundt om i landet til drøftelse af pædagogiske og fagpolitiske problemer – en forløber for en egentlig efteruddannelsesaktivitet.

Faget og lærertallet voksede støt, og d. 28.10.72 oprettede 43 psykologilærere en faglig forening. Den fik navnet »Foreningen af undervisere i psykologi i HF og gymnasiet«, i daglig tale »Psykologilærerforeningen«, forkortet til PLF, og fik Arne Hamborg som sin første formand. Selve navngivningen var således i sig selv en formålsparagraf, en foregribelse af en mulig fremtid, for der skulle komme til at gå næsten 22 år, før foreningens navn med indførelsen af psykologi som mellemniveaufag i gymnasiet fra skoleåret 1994/95 kunne siges at dække de faktiske realiteter. I perioder kunne foreningen såmænd ligeså godt have kaldt sig »Foreningen af utopiske psykologilærere«, for der var sandt for dyden igennem disse 22 år for det meste meget langt til målet.

I første omgang koncentrerede foreningen sig imidlertid om udgivelsen af et blad (»Meddelelser til psykologilærerne«, senere omdøbt til »Psykologiinformation«) og om etablering af efteruddannelseskurser og om en varig løsning af problemet med at skaffe kvalificerede lærere til et fag i stadig vækst. I efteråret '72 bekendte Direktoratet for gymnasiet og HF kulør og fremsatte et ønske om en psykologilæreruddannelse i cand.mag/cand.scient-regi, men både uformelle og mere formelle kontakter mellem Direktoratet, PLF, Dansk Psykologforening, Psykologisk Laboratorium på KU og Psykologisk Institut på AU igennem de næste år skulle vise, at interessen for en sådan uddannelse på de gamle universiteter var endog særdeles begrænset.

I 1974 revideredes bekendtgørelsen fra 1970, og undervisningen blev flyttet til at ligge i 3. og 4. semester, nu med 3 timer ugentligt. Vægten blev forskudt fra det disciplinopdelte og lærebogsorienterede fag imod et mere åbent orienteringsfag med udstrakt kursistmedindflydelse, idet 2/3 af undervisningstiden nu skulle gå med behandling af 2 emner, som lærer og kursister i fællesskab skulle vælge, enten indenfor de klassiske hovedområder eller indenfor nye områder som fx religionspsykologi, reklame/salgpsykologi, identitet og kultur eller personlighedspsykologi. Disse faglige åbninger var i høj grad resultat af eksperimenterne med at finde emner, der i øjnehøjde svarede på kursisternes ønsker.

Oprettelsen af psykologilæreruddannelserne på RUC og AUC i 1979

Faget voksede fortsat og havde i skoleåret 1975/1976 1.936 kursister; et tal, der placerede psykologi som det næststørste tilvalgsfag på HF tæt efter engelsk. Og med denne vækst tilspidsedes diskussionerne om oprettelsen af en egentlig psykologilæreruddannelse. Hans Weltzer formulerede i Dansk Psykolog Nyt nr. 4, 1977 skarpt holdningen til spørgsmålet i bestyrelsen for Dansk Psykologforening: »Bestyrelsen for DP har på handlingsprogrammet for næste foreningsår bl.a. et punkt, der lyder: 'Foreningen vil modarbejde enhver oprettelse af specielle psykologilæreruddannelser'«. Og Finn Christensen fulgte synspunktet op i nr.16, 1977: »Vi kan som psykologer ikke acceptere, at en omfattende del af psykologundervisningen varetages af »halte og blinde« i uddannelsesmæssig sammenhæng«. DP opfordrede endvidere de medlemmer, der underviste på HF, til at melde sig ud af PLF i protest mod PLF's intense ønske om oprettelse af en speciel psykologilæreruddannelse. Mange udmeldelser blev det nu ikke til! Resultatet af stridighederne blev, at både KU og AU takkede nej, og i stedet etablerede både RUC og AUC bifagsuddannelser i psykologi i 1979. Dansk Psykologforening svarede igen med at være på nippet til at ekskludere de cand. psych.'ere, som fandt ideen god og blev lærere på AUC og RUC! Det var dengang! Disse drastiske tiltag må imid-

lertid ses i lyset af den truende arbejdsløshed blandt psykologer på dette tidspunkt, hvor psykologer endnu ikke kunne opnå autorisation og derfor måtte konkurrere med mange mærkelige »psykologer«, der aldrig havde sat deres ben på universitetet eller lignende steder.

24 studerende startede på RUC og 25 startede på AUC, og i 1981 blev de første bifagskandidater med psykologi færdige.

Ny bekendtgørelse i 1984

Samtidig udnævntes Ib Lunau – en af fagets utrættelige forkæmpere – til ny fagkonsulent. Han havde siden 1977 fungeret som medhjælp for fagets første fagkonsulent Ejvind Jensen og markeret sig stærkt både i debatten om oprettelsen af psykologilæreruddannelserne og i den stædige kamp for at få faget indført i gymnasiet, bl.a. med debatabogen »Psykologi som samarbejdspartner i de kommende ungdomsuddannelser«. I 1984 forestod han en bekendtgørelsesrevision, der afgørende brød med den gamle bekendtgørelse. Der var således ikke blot tale om en lille justering, men om en helt ny måde at tænke faget på, stærkt inspireret af Frankfurterskolen og den socialisationsteoretiske tankegang. Indholdet i faget blev nu bestemt gennem 3 dimensioner: en udviklingsmæssig/aldersmæssig, en socialpsykologisk/sociokulturel og en teorihistorisk/erkendelsesteoretisk. Undervisningen blev opdelt i en introduktionsdel med hovedvægten på socialisationsprocessen med inddragelse af den intellektuelle og kreative udvikling, den emotionelle og seksuelle udvikling og forhold omkring sprog, kommunikation og bevidsthed og i en temadel, som fortsat skulle aftales i et samarbejde mellem kursisterne og læreren. Introduktionsdelen afspejlede i høj grad det faglige miljø, som de nye bifagskandidater var vokset op i, og temadelen kom til tegne en mere selvstændig profil af en fagtradition udviklet med udgangspunkt i HF'ernes erfaringsverden. Temaer som angst, seksualitet, kriser, kønsroller, dybdepsykologi, psykisk sygdom etc. resulterede således efterhånden i en lind strøm af undervisningsmaterialer skrevet specielt til HF-psykologiundervisningen.

Den lange march på stedet

Den største mærkesag for PLF i firserne var imidlertid spørgsmålet om at få psykologi indført som gymnasiefag. Indtil begyndelsen af firserne betød selve gymnasiestrukturen (gremgymnasiet), at der ikke var grundlag for at indføre valgfag, der ikke i sig selv var grenbærende. Men i efteråret '84 ændrede situationen sig, da såvel en rapport fra Direktoratet om gymnasiets fremtid som en rapport fra det såkaldte »Uffe Gravers Pedersen-udvalg« pegede på, at gymnasiet burde ændres til et valggynasium med mulighed

for at tilbyde nye fag. PLF vejrede morgenluft. I Direktoratets rapport var psykologi endda direkte nævnt som et muligt nyt fag. Forskellige politikerudtalelser på orienterende møder tydede desuden på, at der også var en vis politisk velvilje overfor psykologi som valgfag i gymnasiet.

Men gymnasiereforarbejdet blev trukket i langdrag, alt imens det føg om ørerne med modelskitser, rapporter, høringer og forespørgselsdebatter. Jo mere tid der gik, jo mere kom psykologifaget til at stå solidt plantet på sidelinien i spillet om gymnasiereformen. Set i bakspejlet er det oplagt, at foreningen på dette tidspunkt led under ikke at have nogen egentlig opbakning i det samlede GL for ønsket om at indføre psykologi. I det endelige forslag til en gymnasierreform fra regeringen og Det Radikale Venstre i januar 1987 indgik psykologi da heller ikke, og PLF gik nu ind i en fase, hvor det – trods flere henvendelser både til undervisningsminister Bertel Haarder og andre politikere – ikke lykkedes at få klarlagt, hvad begrundelsen for ikke at indføre psykologi egentlig var. Der var blot – som det hedder i det sprog – truffet politisk beslutning. Sagen stod derfor på stand by for en tid.

Men i det skjulte blev kampen for at få psykologi indført i gymnasiet ved med at være dagsordensættende for PLF's arbejde: I fraværet af et egentligt psykologifag i gymnasiet blev psykologiske dimensioner i stigende omfang inddraget i andre gymnasiale fag som fx dansk, religion og samfundsfag. Overfor disse tiltag fastholdt PLF en klar holdning: Der skulle ikke undervises i egentligt psykologisk stof af folk, der ikke formelt var uddannede hertil; ellers kunne faget risikere langsomt at blive opslugt af disse andre fag. Og denne strandhugst skulle blive skærpet: I slutningen af firserne opstod der tanker om at oprette et psykologifag i Almen Voksenuddannelses-regi på VUC. PLF oplevede det frustrerende, at det kunne lade sig gøre at etablere psykologiundervisning på lavere niveau end HF, samtidig med at det var svært at få faget udbygget på det gymnasiale niveau. Frygten var simpelthen, at et AVU-psykologifag skulle stjæle kunder fra HF-psykologien. Og desuden fandtes der ikke noget linjefag i psykologi på lærerseminarierne, så var folkeskolelærerne overhovedet kvalificerede til at undervise i psykologi? Som det ses fik PLF i forbindelse med disse grænsestridigheder den rolle, som DP i 70'erne havde indtaget i spørgsmålet om oprettelsen af psykologilæreruddannelserne, lige i nakken. Med krydsede fingre og bævende stemmer besluttede bestyrelsen for PLF sig dog for ikke at gentage historien og undlod derfor at erklære sig som modstandere af AVU-faget, og i august '89 startede de første 42 AVU-psykologihold så. Og historien har da sidenhen også vist, at de 2 psykologifag fungerer gnidningsfrit ved siden af hinanden på VUC. I dag er AVU-psykologifaget en solid succes med 6.078 kursister iflg. den sidste statistiske opgørelse (skoleåret 1997/98), dvs. at faget er næsten lige så stort som HF-psykologifaget på VUC.

Ny HF-bekendtgørelse i 1991

I 1987 udnævntes Lene Hauge til ny fagkonulent i psykologi efter Ib Lunau. Hun fortsatte Ib Lenaus utrættelige arbejde for at få psykologi indført i gymnasiet, bl.a. ved at værne om fagets position som et både studieforberedende og alment dannende skolefag på linie med alle andre gymnasiale fag og ved fortsat at presse på for at få oprettet flere muligheder for uddannelse af det nødvendige antal psykologilærere. Op igennem firserne var AUC nemlig ene om at uddanne psykologilærere, efter at uddannelsen på RUC var blevet lukket i forbindelse med de problemer på centret, der havde ført til indførelsen af et eksternt rektorat.

Men stadig var der andre sager, der først trængte sig på: I slutningen af firserne blev det klart, at en HF-reform var under opsejling. I slutspurten opnåede psykologi en forøgelse af timetallet til 4 timer ugentligt, hvilket var vitalt, idet 4 ugetimer gjorde faget sammenligneligt med mellemniveauafagene i gymnasiet, hvorved det langsigtede mål at få faget indført i gymnasiet var rykket et lille skridt nærmere.

At psykologi nu fik 4 timer medførte, at der skulle laves en ny bekendtgørelse til faget. Ændringerne i forhold til 1984-bekendtgørelsen blev markante: Dels blev 1991-bekendtgørelsen formuleret i mere elevvenlige, dagligsproglige termer og ikke som 1984-bekendtgørelsen i højstemt teorisprog; dels blev opbygningen af bekendtgørelsen gjort mere sammenlignelig med bekendtgørelserne i andre gymnasiale fag. Undervisningens indhold blev nu bestemt i forhold til 3 empiriske felter: udvikling, samspil og forskellighed, hvortil der knyttedes en række underpunkter som fx emotionel og kognitiv udvikling, familie, skole, arbejde, massemedier, kulturel identitet og kriser. Det blev understreget, at undervisningen skal behandle psykologien som et kundskabsfag, der er videnskabeligt underbygget, således at kursisterne lærer at forbinde psykologisk viden med den daglige tilværelse. Bekendtgørelsen indeholdt således en øget præcisering af, hvad faget empirisk skulle beskæftige sig med og betød på den led et tab af frihedsgrad i forhold til tidligere tiders temaundervisning. Men på den anden side blev fagets identitet tydeligere markeret, idet en undersøgelse af menneskers livslange udviklingsforløb nu blev en rød tråd gennem kravene til undervisningen.

Psykologi bliver gymnasiefag i 1994

Den næste chance for at få psykologifaget i gymnasiet opstod, da det i begyndelsen af 90'erne blev besluttet at iværksætte en evaluering og en mulig justering af gymnasireformen via den såkaldte Referencegruppe. Et enigt GL stod nu markant bag ønsket om at få psykologi indført i gymnasiet; et forhold der klart signalerede, at det samlede GL havde indset, at en

modernisering af gymnasiet var vigtigere end forsvaret af bestemte fag, der kunne føle sig truet af en sådan modernisering.

Et springende punkt i Referencegruppens behandling af psykologifaget var spørgsmålet om muligheden for at skaffe kvalificerede lærere til varetagelse af psykologiundervisningen i gymnasiet. Det var derfor vigtigt, at det efter et vedvarende pres fra både PLF og fagkonsulenten var lykkedes at gøre Psykologisk Institut ved Århus Universitet interesseret i at oprette en sidefagsuddannelse i psykologi. I februar 1991 startede således 20 interne studerende og 35 studerende på Jydsk Åbent Universitet på den nye sidefagsuddannelse, der i sin studieordning tog udgangspunkt i 2., 3. og 4. semester af kandidatuddannelsen. Parallelt hermed var der også startet sidefagshold under Åbent Universitet på AUC.

Den største hurdle var imidlertid spørgsmålet om den politisk accept i Folketingets Uddannelsesudvalg. Således var situationen midt i januar 1993, hvor Folketingets Uddannelsesudvalg efter planen skulle have sit afsluttende møde om Referencegruppens anbefalinger til en revision af gymnasiereformen, meget uklar for psykologifaget. Meget tydede nemlig på, at Referencegruppens udsagn om psykologi var for vage til at fjerne den skepsis – eller måske ligefrem modvilje – som PLF igennem et antal år havde fornemmet hos den siddende undervisningsminister Bertel Haarder i forhold til at indføre psykologi som fag i den danske gymnasieskole. Og så gik KV-regeringen af! Ikke på spørgsmålet om psykologi i gymnasiet! Men alligevel: Inden det afgørende møde om Referencegruppens anbefalinger gik regeringen af! Regeringsskiftet betød en udsættelse af revisionen af gymnasiereformen, og diskussionerne om en folkeskolereform betød en yderligere udsættelse. Disse forsinkelser i den politiske proces havde som naturlig konsekvens, at om psykologi skulle indføres som valgfag, så ville det først kunne blive fra skoleåret 1994/95, for nu var planlægningen af skoleåret 1993/94 så vidt fremskreden, at det ville blive umuligt at nå at tilbyde nye fag. Men efter at PLF havde ventet i 21 år, ville en sådan udsættelse være til at leve med! Og et års udsættelse ville yderligere betyde, at der ville være endnu en årgang nye psykologilærere på banen til at dække gymnasiets behov. Det kom derfor særdeles belejligt, at RUC i 1993 genåbnede psykologilæreruddannelsen, og at KU i efteråret 1994 startede en gymnasiesidefagsuddannelse i psykologi.

PLF havde i forhold til spørgsmålet om psykologi i gymnasiet positive forventninger til den nye undervisningsminister Ole Vig Jensen, og det blev da også i løbet af foråret '93 klart, at både ministeren og de nye regeringspartier var positivt indstillede i dette spørgsmål. Og da gymnasiereformsrevisionen blev færdigbehandlet, stemte alle forligspartier bag gymnasiereformen – inklusive Venstre – for at gøre psykologi til nyt mellemniveau i gymnasiet. Den danske tradition for brede uddannelsesforlig sikrede således psykologifaget et solidt fundament under den nye status som gymnasiefag!

Fra starten blev faget populært: I alt modtog 780 2. g'ere og 2.852 3.g'ere psykologiundervisning i fagets debutår i gymnasiet 1994/1995. De fulgte en bekendtgørelse, der i praksis – bortset fra enkelte fortrinsvise sproglige justeringer – var identisk med HF-bekendtgørelsen fra 1991. At man overførte HF-bekendtgørelsen til gymnasieområdet var i øvrigt et særsyn i den danske gymnasieskole, idet man aldrig tidligere har oplevet, at et fag efter en mere end 25-årig eksistens som HF-fag skulle danne forlæg for et nyt gymnasiefag.

Set i et lidt større perspektiv kan man vel sige, at beslutningen om at indføre psykologi i gymnasiet var udtryk for, at den samlede tidsånd omkring psykologi som muligt undervisningsfag i gymnasiet i begyndelsen af 90'erne langt om længe havde ændret sig: Hele den moderniseringsproces, der finder sted i efterkrigstiden, kan med et efterhånden slidt Habermascitat siges at være et udtryk for, at livsverdenen koloniseres af systemverdenen, at en række af de funktioner, der tidligere lå i fx familien, i stigende omfang overtages af samfundsmæssige institutioner. I de øvrige nordiske og nordvesteuropæiske lande, som vi normalt sammenligner vort uddannelsessystem med, førte denne modernisering tidligt til, at psykologi dukkede op blandt de gymnasiale fag. At psykologi ikke på samme måde som en naturlig følge af samfundsudviklingen er gledet ind i gymnasiets fagrække i Danmark kan hænge sammen med, at systemverdenen i Danmark i form af »det offentlige« meget længe overlod professionaliseringen af de mellem menneskelige relationer til private, humanitære organisationer og til det alternative terapimarked: Vi skulle igennem et antal store togulykker, flyulykker og skibskatastrofer, før der blev etableret et egentligt dansk beredskab i forhold til at yde krise- og katastrofepsykologisk bistand; vi skulle igennem et stort antal prøvesager, før psykiske arbejdsmiljøbelastninger kunne anerkendes som arbejdsmiljøskader; vi skulle igennem nogle meget lange og træge forhandlinger, før det skulle blive muligt at blive henvist til en psykolog.

Disse forhold er velkendte for psykologer. Pointen er imidlertid, at ikke bare den praktiserede psykologi, men også psykologiundervisningen frem til 90'erne havde svært ved at vinde anerkendelse hos det offentlige i samme hastige takt, som moderniseringsprocessen havde affødt et øget alment behov for psykologisk viden. Beslutningen om at indføre psykologi i den alment dannende og traditionsbevidste gymnasieskole signalerede derfor den endelige og brede samfundsmæssig accept af psykologisk viden som relevant, nyttig og indimellem uomgængelig almen viden.

Men samtidig gik startskuddet til en fortsat kamp for anerkendelse af psykologifagets studieforberevende kvaliteter. Hidtil havde det nemlig ikke været muligt noget sted i det videregående uddannelsessystem at stille krav om basal psykologisk viden ved studiestart, idet et sådant krav ville favorisere HF'ere fremfor gymnasieelever – en utænkkelig tanke! Med oprettelsen af gymnasiefaget var denne situation blevet ændret. Men før PLF

kunne tage hul på de udfordringer, der kunne ligge heri, skulle gymnasiefaget konsolideres...

Fagets aktuelle situation

De første år efter gymnasiedebuten blev naturligt præget af, at mange nye psykologilærere skulle finde deres fodfæste og at der skulle gøres konkrete pædagogiske erfaringer med at præsentere faget for en ny målgruppe. I 1997, da faget uden større problemer havde overstået sine første 3 år i gymnasiet, fratrådte Lene Hauge efter 10 år som fagkonsulent, og i stedet udnævntes Erik Ardal. Hans første opgave blev at foretage en justering af fagbekendtgørelsen for gymnasiet, idet teksten fra at være indholdsstyret skulle gøres målstyret. Denne i første omgang rent tekniske justering gav samtidig anledning til igen at løse lidt op for frihedsgraderne i faget og til at pointere identitetsbegrebets og socialpsykologiens aktuelle betydning.

Den vækst, faget har oplevet op igennem 90'erne, har sat sig tydelige spor i den faglige forenings liv: Fra at være en mindre forening, hvor de fleste kendte hinanden, blev PLF efterhånden en stor og bredt sammensat forening med stor spredning både i alder og faglige orienteringspunkter. Paradoksalt nok er gennemsnitsalderen steget i foreningen efter fagets vækstboom. Forklaringen er den simple, at mange midaldrende gymnasielærere har valgt at supplere deres uddannelse med endnu et sidefag. Pædagogisk set har dette forhold betydet en lidt speciel udfordring, idet mange af disse i øvrigt rutinerede lærere, men nybagte psykologilærere, har skullet aflære undervisningsritualer fra deres andre fag og blive opmærksomme på det specielle ved at undervise i psykologi.

Og det er specielt at undervise i psykologi! Og netop psykologifagets lærere har – i kraft af fagets genstandsfelt – en særlig forpligtelse til at forholde sig til pædagogiske spørgsmål: Alle lærere må reflektere over det pædagogiske/psykologiske møde med klasserne/holdene i undervisningssituationen, men psykologifagets lærere må yderligere reflektere over det særlige møde, der opstår, når det, der undervises i, bl.a. er hvad psykologiske møder egentlig er. Der er således hele tiden et muligt metaplan til stede, ikke blot i psykologilærerens bevidsthed, men også direkte i dialogen med holdet: Hvorfor ophidser denne påstand jer? Hvorfor fungerede dette gruppearbejde godt/skidt? etc. Den lærerrolle, der skabes i dette dobbelte faglige møde, er særegen for psykologifaget.

Og den mulige dannelse og studieforberedelse, psykologi i kraft af dette dobbelte faglige møde kan tilbyde eleverne og kursisterne, er ligeså særegen! I den gymnasiale undervisningsverden pågår der i disse år en intens diskussion af begrebet kompetencer, ikke blot forstået som faglige kompetencer, men bredt forstået som personlige, sociale og kulturelle kompetencer. Psykologifaget har meget at byde på i denne sammenhæng.

På et antal VUC-kurser foregår der i øjeblikket spændende forsøg med psykologi på B-niveau, dvs. at kursisterne tilbydes et ekstra overbygningsår ovenpå det et-årige C-niveau, som er normalt for faget. Disse forsøg kan på sigt være med til at afklare, hvilken intensiveret rolle faget fremover vil kunne spille som bindeled mellem de studieforbereende gymnasiale uddannelser og de videregående uddannelser indenfor især det pædagogiske, det sundhedsfaglige og det sociale område. En sådan afklaring må imidlertid være baseret på en fortsat styrkelse af dialogen mellem psykologilærere og psykologer, ansat på universiteter og andre videregående uddannelsesinstitutioner. Og hvis du, kære læser, er psykolog og ikke er stået af endnu, har du jo i realiteten allerede bidraget til denne styrkelse!